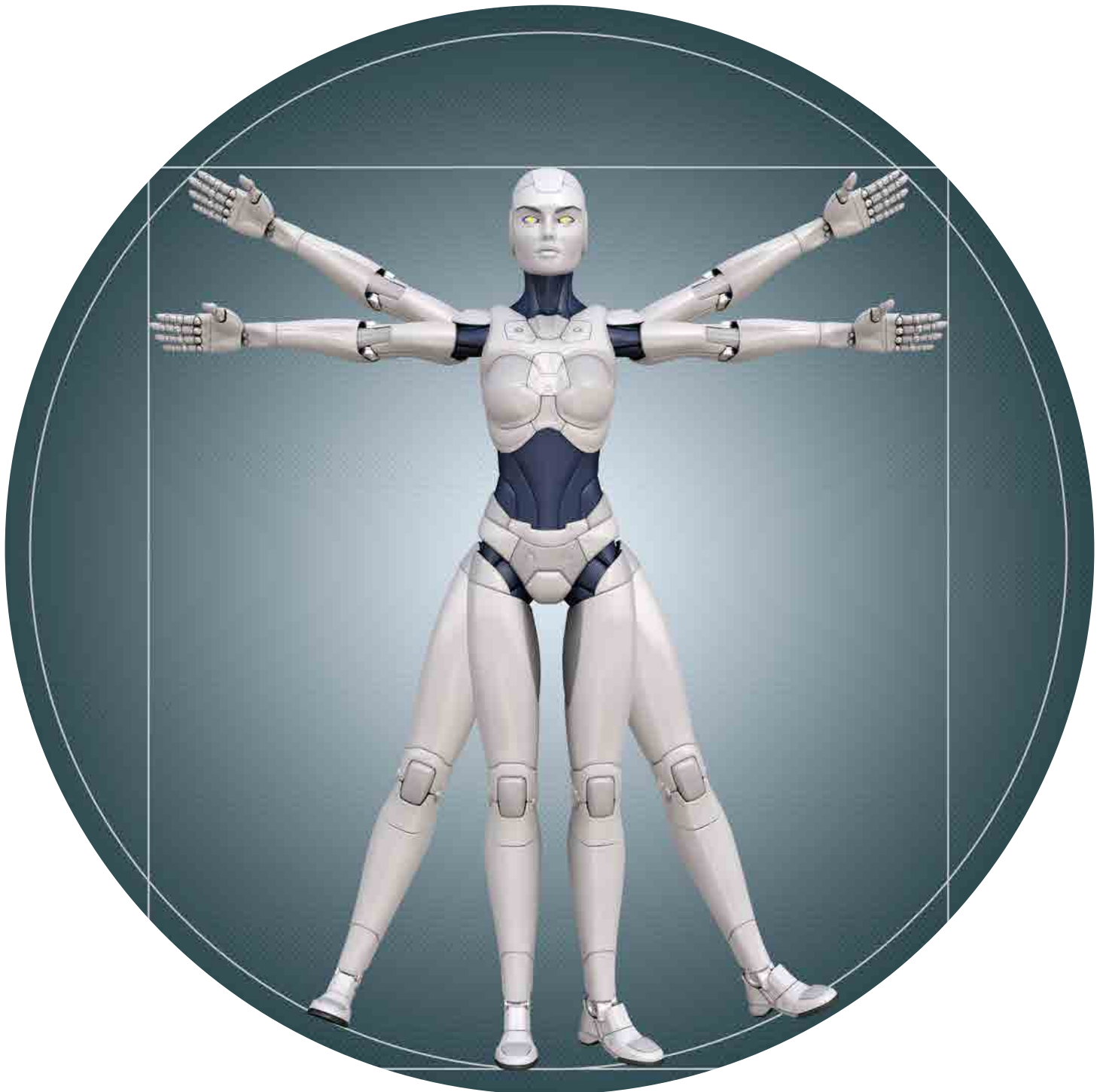

'Het is twee voor twaalf'

Een vloek in de digitale kerk

‘Ik geloof dat de mens geheel zelfstandig, dus zonder afhankelijk te zijn van technologie, tot zelftranscendentie in staat is’

Kun je het je nog voorstellen? Een wereld zonder computers en mobiele telefoons? Waarschijnlijk niet. De stormachtige technologische ontwikkelingen van de afgelopen decennia hebben onze wereld diepgaand en definitief veranderd. Het heeft onze levens in zekere zin vergemakkelijkt, denk alleen al aan de draadloze communicatie waardoor we op elk gewenst moment met elkaar in verbinding kunnen staan. Maar ondertussen betalen we een prijs. Een hoge, zo wordt steeds duidelijker. Want dreigen we onszelf niet te verliezen in een oceaan van bits en bytes? Of erger: staan straks robots en machines in plaats van mensen aan het roer? Hoog tijd voor een discussie over de schaduwzijde van de digitalisering, zo vond Yfke Laanstra. Ze schreef *Bits, bytes & bewustzijn*, over het snijvlak van computertechnologie en menselijk potentieel. Yfke: “We staan aan de vooravond van een virtuele big bang. Of dat uitdraait op een kwantsprong in onze evolutie of juist het einde inluit van de mensheid zoals we die kennen, is aan ons.”

Tekst: Niels Brummelman

‘Leraren waarschuwen voor gebruik smartphone: slechte concentratie en lagere cijfers’, ‘Koppijn en hartkloppingen van wifi’, ‘Killer robots kunnen de mensheid vernietigen’, ‘Zendamast in Lombok veroorzaakt oorspijn’, ‘Verhoogde bijziendheid door smartphone gebruik’... Zomaar wat krantenkoppen van de afgelopen maanden. Het mag duidelijk zijn: er is aandacht voor de nadelige effecten van de telecom-revolutie. Toch blijven veel wetenschappers sceptisch. Klachten die mensen ervaren bij gebruik of in nabijheid van stralingsvelden veroorzaakt door communicatieapparatuur, zouden niet zelden tussen de oren zitten. En wat te denken van de commerciële belangen die ermee gemoeid zijn? In het spel om de knikkers overhaast door overheden afgesloten miljardendeals met megaconcerns, zeg je immers niet snel af. Wiens agenda wordt hier eigenlijk gediend? Zijn wij werkelijk gebaat bij nog meer techniek, nog meer draadloos en nog meer ‘handige’ gadgets? Of spelen er soms heel andere, meer duistere motieven mee? Yfke Laanstra dook in de wereld van de computertechnologie en viel van de ene verbazing in de andere. Gefascineerd, verbijsterd en ook een beetje geschrokken zette ze zich vorig jaar aan het schrijven. Het resulteerde in een boek dat vooral de discussie wil aanzwengelen over de toenevende verwevenheid tussen mens en machine. Tussen biologie

en technologie. Tussen echt en kunstmatig. Tussen - zoals de titel luidt - bits, bytes en bewustzijn. We interviewen Yfke, ironisch genoeg, via Skype.

Yfke, ons viel het op dat je onder de noemer ‘Soulvalley’ als verlengstuk van en aanvulling op jouw boek een online platform en een app hebt gelanceerd. Dat terwijl je waarschuwt tegen de gevaren van overmatig gebruik van computer en telefoon. Hoe zit dat?

Yfke: “Ik pleit in mijn boek voor een evenwichtige benadering van de problematiek. De technologieën waarover we het hebben, zijn niet meer uit onze levens weg te denken. Ze zijn er om te blijven en gaan niet meer verdwijnen. Die geest is allang uit de fles. De uitdaging voor ons is nu om bewust om te gaan met dat wat er is. Balans is daarbij wat mij betreft het sleutelwoord. Laten we wel wezen: de zegeningen van de moderne techniek zijn talrijk. Hoe fijn en handig is het bijvoorbeeld, dat we via Skype contact kunnen maken met familie aan de andere kant van de wereld? Maar hoe vervelend wordt het wanneer een collega van twee kantoordeuren verderop je via hetzelfde medium benadert? Ik bedoel maar: schermen zijn in staat om afstanden >

Yfke Laanstra

‘Een nieuwe religie is aan het ontstaan, waarbij de verlosser zich aandient in bits en bytes’

te overbruggen, maar óók om deze te creëren. Weer die balans. En weer die eigen keuze en verantwoordelijkheid. Hoe ga ik als individu met de geboden mogelijkheden om? En wat mijn app betreft: als compensatie koos ik ervoor om géén e-versie van mijn boek op de markt te brengen.”

Je hebt je weleens laten ontvallen dat je zelf behoorlijk verslavingsgevoelig bent als het op ‘schermgebruik’ aankomt. Hoe ga je daarmee om?

Yfke: “Ik resoneer als een dolle op al die apparatuur. Het zijn bijna vriendjes van me. Ervan afblijven blijft vooralsnog een leerproces dat met vallen en opstaan gepaard gaat. Paradoxaal genoeg bestaat er soft- en hardware om me juist daarbij te helpen. Zo is er de *Light Phone*, een heel basale telefoon die gemaakt is om zo min mogelijk gebruikt te worden. En er is software die ervoor zorgt dat je maar beperkt bij je *social media* kunt. Zo hol je het systeem dat je verslaafd dreigt te maken of te houden met behulp van z’n eigen middelen van binnenuit uit. Doet me trouwens denken aan de meditatie-apps die ik jaren

geleden ontdekte. Dergelijke toepassingen kunnen je helpen de discipline, benodigd voor meditatie, terug in je leven te brengen. En daarmee de controle, zodat diezelfde apps uiteindelijk overbodig worden. Want het gaat het er natuurlijk wel om dat je zélf de baas bent en niet één of andere app.”

We spreken in het geval van techniek dus niet over goed of slecht, over voor of tegen, over zwart of wit. De vraag is telkens in hoeverre een stukje technologie ons ‘mens-zijn’ ondersteunt of juist ondergraaft. In die zin stel je je in ‘Bits, bytes & bewustzijn’ nadrukkelijk neutraal op. Behalve als het gaat om het zogenaamde transhumanisme. In het boek geef je zelf een omschrijving daarvan:

“Transhumanisme is een stroming waarbij technologie ingezet wordt als middel om onze evolutie te versnellen. Door middel van het overstijgen, transcenderen van onze biologie. In de vorm van het upgraden van onze biologie, het geleidelijk samensmelten met technologie of zelfs het uiteindelijk hierin

Big BANG

Volgens Yfke staan we aan de vooravond van ongekeende ontwikkelingen. Ze voorspelt een exponentiële groei of zelfs een kwantumsprong, die ze de ‘virtuele big BANG’ noemt. Het zal gaan om de volledige, zichtbare en onzichtbare samensmelting van biologie en computertechnologie door de komst en de verregaande ontwikkeling van de artificiële varianten of manipulatie van *Bits en bytes* (computertechnologie zoals kunstmatige intelligentie en virtuele realiteiten), *Atomen* (nanotechnologie, kunstmatig ingrijpen op atomair niveau), *Neuronen* (neurowetenschap, kunstmatig ingrijpen op neurale niveau) en *Genen* (genetische technologie, kunstmatig ingrijpen op genetisch niveau). Singulariteit, ofwel het moment dat we als mensheid ingehaald worden door computertechnologie, dreigt. Yfke: “Nu nog kunnen we nadenken over de implicaties. Straks is het misschien te laat. Vandaar dat ik mijn boek *Bits, bytes & bewustzijn* naast met enige trots ook met een zekere urgentie presenteer.”

daadwerkelijk transformeren. Technologie wordt onder andere ingezet om veroudering tegen te gaan of zelfs het fysieke sterven te overwinnen, ziektes en pijn uit te bannen en bovengemiddelde of zelfs bovenmenselijke kwaliteiten en vaardigheden te vergaren. Denk aan kunstmatige intelligentie, synthetische biologie, genetische manipulatie en nanotechnologie.’

Waarom ben je hier zo fel op tegen?

Yfke: “Dat komt omdat ik niet geloof in het mensbeeld dat aan transhumanisme ten grondslag ligt. Zij zien de mens als een soort geciviliseerde holbewoner, met beperkte intellectuele vermogens en een instinctieve *overdrive*. Als een ras dat beperkt wordt door een Darwiniaans brein en een te kwetsbaar fysiek omhulsel. Onze kwetsbaarheid veroorzaakt een lijdensweg die ons wat de transhumanisten betreft bespaard kan blijven door de hedendaagse computertechnologische ontwikkelingen. Ons lichaam, onze biologie, is iets wat overstegen dient te worden. Ons humanisme, ons ‘mens-zijn’ moet letterlijk en figuurlijk getranscendeerd worden. Zelf geloof ik daarentegen dat de mens een fantastisch kosmisch wezen is. Een wezen dat geheel zelfstandig, dus zonder afhankelijk te zijn van externe middelen of instrumenten, tot zelftranscendentie in staat is. Hoe? Door het aanboren van zijn onbegrensde potentieel, zijn innerlijke wijsheid en zijn multidimensionale natuur. Dat pad is niet gemakkelijk, spirituele zoekers van alle eeuwen kunnen daarvan getuigen. In plaats van onze donkere kanten weg te drukken en ongemakkelijkheden te ontkennen, moeten we dwars door de zelfconfrontatie, het verdriet en de pijn heen. Het is de reis van de held die op het eind zijn pot met goud vindt. Transhumanisten realiseren dit liever door artificiële upgrades en kunstmatig ingrijpen. Ware kracht echter, zit in kwetsbaarheid en openheid. Niet in macht, manipulatie en controle.”

De filmtrilogie *The Matrix* is een grote inspiratiebron voor Yfke, getuige de

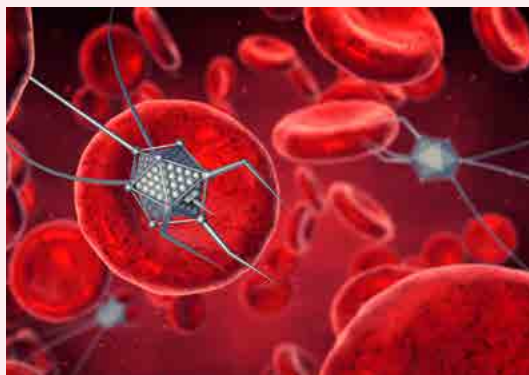
vele citaten daaruit in haar boek. In deze films blijkt de mensheid te leven in een door computers gegenereerde schijnwereld: de Matrix. Deze computersimulatie is bedoeld om mensen onder de duim te houden, terwijl zij ondertussen - zonder het zelf te weten - door machines die de wereld hebben overgenomen als herbruikbare energiebronnen misbruikt worden. De hoofdpersoon krijgt twee pillen aangeboden: een rode om te ontwaken en te ontsnappen uit de matrix en een blauwe om alles te vergeten en ‘lekker’ verder te slapen. Vergezocht? Het idee achter *The Matrix* is gebaseerd op onder andere het jodendom, het gnosticisme, het boeddhisme en westerse filosofen als Plato. Allen erkennen het bestaan van een echte - goddelijke - wereld en een schijnwereld, ook wel ‘Maya’ genoemd. Wie zegt ons in welke wereld we leven? Goddelijk lijkt ze in elk geval niet! Momenteel zijn er al technieken die ons in een volledige, levensechte artificiële omgeving kunnen plaatsen. Leuk als vermaak misschien en in de gezondheidszorg mogelijk toepasbaar als pijnbestrijding, maar wenselijk als digitale ontsnappingsclausule bij levensmoeheid? Liever een >

Smartphone maakt dom

Het concentratievermogen van de mens is met acht seconden een volle seconde korter dan dat van de goudvis. Dat blijkt na onderzoek van *Microsoft*. De oorzaak? De obsessie voor de smartphone. Een kortere concentratiespanne is overigens niet de enige zorgwekkende conclusie. Volgens onderzoekers lijkt het gedrag van sommige van de tweeduizend ondervraagden op een echte verslaving.

Bedreiging uit de lucht? Smart dust!

De fysieke omvang van sommige van de nieuwste technologieën is werkelijk verbijsterend. In het geval van de smart dust gaat het om nauwelijks zichtbare stofdeeltjes. Deze deeltjes zijn in werkelijkheid synthetische computer-tjes die op afstand bestuurd worden of al een ingebouwd programma hebben. Deze fijnstof kun je simpelweg inademen, waarna het zich door je hele lichaam verspreidt. Beangstigend, want volgens sommigen worden deze deeltjes zonder onze toestemming al via de lucht verspreid. Yfke: “Wanneer deze smart dust zich eenmaal in je lichaam bevindt, dan kun je op afstand neurale beïnvloed worden. Hiermee lijkt je in een slechte sciencefiction horrorfilm te belanden.”

'nep' leven dan een weliswaar moeilijk, maar niettemin 'echt' leven? Het collectieve bewustzijn is als gevolg van het maakbaarheidsideaal aan het verschuiven, de weerstand is door het continue bombardement van nieuwe, als handig gepresenteerde (computer)technologieën aan het eroderen. En Yfke waarschuwt ervoor. Omdat het niet mooier of beter te formuleren is, uit haar boek: 'Onze eeuwenoude zoektocht naar het goddelijke, naar spirituele transformatie, naar ascensie, transcendentie en verlichting bevindt zich voor een groeiende groep mensen inmiddels in een computertechnologisch jasje. In een samensmelting van biologie en technologie. Een nieuwe religie is aan het ontstaan waarbij de verlosser zich aandient in bits en bytes, die ons via nulletjes en eentjes toegang verschaft tot goddelijk potentieel. De religie van data, algoritmes, kwantificeerbaarheid, rationaliteit, systemen, structuur, efficiency en logica. Mensen als Ray Kurzweil van Google lijken de hedendaagse goeroes waarbij exponentiële technologische groei de nieuwe religie is. Een holistische visie op welzijn en gezondheid, de kracht van het hart en het bestaan van een ziel, wordt veelal afgedaan als zweverige new-age nonsens. Als vloeken in hun databank, in de digitale kerk.'

Naar aanleiding van bovenstaand citaat: geloof jij, Yfke, in een complot om de mensheid, onder andere via de techniek, te onderwerpen?

Yfke: "Ik denk zeker dat er een agenda achter zit. Maar dat element heb ik heel bewust maar mondjesmaat in mijn boek benoemd. Wanneer ik hier te veel over uitweid, dan loop ik het risico meteen weer in het hokje van de complotdenkers geplaatst te worden en bij het oud papier te belanden. Ik vind het nu eenmaal belangrijker dat dit boek en de boodschap daarin breed worden opgepakt. Dat het een aanzet tot discussie en debat is. Want de besproken onderwerpen - wat maakt ons tot mens, waar liggen de grenzen van privacy, in hoeverre willen we leven in een volledig maakbare realiteit et cetera - gaan ons allen aan. Of we dat nu willen of niet."

In je boek zet je het menselijk potentieel tegenover de beloften van de technologie en pleit je voor een verantwoorde, weloverwogen samenwerking daartussen. Tijdens je lezingtoer na verschijning van het boek bleek dat de aandacht met name uitging naar de duistere kanten van de techniek. Jammer?

Yfke: "Toch wel. Ik kreeg het gevoel dat ik vooral mensen schrik aanjoeg met mijn verhaal. En dat is juist het tegenovergestelde van wat ik wil bereiken. Natuurlijk mag men zich best even achter de oren krabben bij de realisatie van wat er op technologisch gebied allemaal al mogelijk is en hoe snel de ontwikkelingen gaan. Dat is de broodnodige wake-up call. Maar daarna moet de focus toch vooral komen te liggen op de geweldige mogelijkheden van ons mens-zijn en hoe technologie ons hierin eventueel kan ondersteunen in plaats van overrulen."

De zegeningen van virtual reality

Virtuele werkelijkheid of schijnwerkelijkheid (*virtual reality* in het Engels, afgekort: VR) simuleert een omgeving via een computer om een gebruiker zintuiglijk onder te dompelen in een ervaring. Niet alleen gamers zijn fervente gebruikers. De toepassing heeft ook z'n intrede in de gezondheidszorg gedaan: patiënten lijken de pijn minder te voelen als hun focus elders, dat wil zeggen in de VR, is. Maar er zijn meer mogelijkheden. Een gevangenis in de Amerikaanse staat Colorado zet VR in om gedetineerden te laten wennen aan het leven buiten. En dichterbij huis is het GVB Amsterdam geïnteresseerd in de toepassing om hun conducteurs, via levensechte rollenspellen in de VR, beter om te leren gaan met agressie van passagiers.

Want geloof mij maar: veel van de nu ontworpen technieken zijn overbodig op het moment dat we ons volledige potentieel weer gaan benutten. Ik hoop dat die boodschap enthousiasmerend werkt en aanzet tot actie. Welke krachten en talenten heb jij te ontwikkelen? En laten we ondertussen vooral de vraag niet vergeten hoe technologie te omarmen zonder gewurgd te worden. Mijn droom? Een wereld waarin de technologische ontwikkeling de menselijke bewustzijns-evolutie op een natuurlijke, verantwoorde wijze stimuleert en ondersteunt. Het kan, maar het is wel twee voor twaalf."

En dus wordt de vraag met de dag relevanter: welke pil neem jij? •

Bits, Bytes & Bewustzijn

Yfke Laanstra
Uitgeverij Edicola
ISBN 9789492500151
Voor meer informatie over Yfke:
www.yfkelaanstra.nl

